

MÓDSZERTANOK

Kiss Máté

Prágai Zöldek: megmozdulások és önmeghatározás¹

Absztrakt

Tanulmányomban megkísérlem bemutatni és értelmezni a Fialtal Zöldek nevű cseh ifjúsági mozgalom politikaiként definiálható akcióit, megmozdulásait, majd a szervezet önidentifikációs kísérleteit egyfelől az emlékezet felől, másfelől a szövetséges, ellenfél, ellenség viszonyrendszerek látószögéből. Mind terepkutatásom, mind az említett értelmezés során a fő módszertani és elméleti keretet és háttérrel a kulturális antropológia, és annak egyik szakantropológiájaként, aldiszciplínájaként is értelmezhető politikai antropológia tudáskészlete és metodológiai eszköztára jelentették. A tüntetésen való résztvevő megfigyelés, majd a tüntetésnek a csoport általi interpretációja, az önreflexió gesztusa, mozgásban, folyamatában mutatja be a magát baloldaliként, zöldként, progresszívként meghatározó közösséget. Míg írásom második fele a visszaemlékezés cselekedetével, eszközévé létrehozott, vagy létrehozni szándékozó kollektív emlékezet, közös tudáskészlet és végső soron közös identitás kérdéseit boncolgatja. Végül a szövetségesként és ellenségként meghatározott szervezetek, személyek kétségkívül változó, fluid világában egy pillanatfelvételhez hasonlítható leírással rögzítem a kutatás időszakára vonatkozó helyzetet, s ezek implikációit a Fialtal Zöldek önmeghatározásának folyamatára.

Abstract

In my study, I attempt to present and interpret the actions and operations of the Young Greens, a Czech youth movement that can be defined as political, and then the organization's attempts at self-identification first, from the perspective of memory, then from the viewpoint of the system of alliances, and of designated enemies. Both in my field research and in my interpretation, the main methodological and theoretical frameworks and backgrounds have been the knowledge and methodological tools of cultural anthropology, and political anthropology, which can be interpreted as one of the subfield

¹ Tanulmányom a 2016-ban írt *Egy prágai aktivista közösség kulturális antropológiai elemzése: Politikai antropológiai esettanulmány* című mesterszakos szakdolgozatom egyes fejezeteinek rövidített, átdolgozott változata.

of anthropology. Participatory observation at the demonstration, followed by the interpretation of the demonstration by the group, as a gesture of self-reflection, presents the processual, dynamic view of the community, that defines itself as left-wing, green, and progressive. While the second half of my paper deals with the issues of collective memory created, or intended to be created, by the act of remembrance, as shared knowledge pool, and ultimately, as a shared identity. Finally, in the undoubtedly fluid world of organizations and individuals identified as ally and enemy, I record a situation similar to a snapshot of the research period and its implications for the Young Greens' self-determination process.

.....

Féléves kulturális antropológiai kutatásomat 2015–2016 őszén és telén végeztem Prágában, a cseh Zöld Párthoz kapcsolódó ifjúsági szervezetnél, a Fiatal Zöldek közösségében (csehül Mladi Zelení, illetve angol fordítás(uk)ban Young Greens). Tudományos és személyes érdeklődésem alapján egy politikai, politizáló, politikaként (is) értelmezhető cselekvéseket végrehajtó csoportot, társaságot kerestem.

Prágába Erasmus ösztöndíjjal jutottam el, ami az őszi félévre szóló elméleti képzést tett lehetővé, és ezzel együtt féléves esélyt a kutatásra is. A kint (tovább)folytatott egyetemi tanulmányok hétköznapi rendje mellett terveztem a terepmunkát. Kérkezésem első hetén a kar külföldi diákokat segítő, kalauzoló cseh hallgatóitól érdeklődtem, hogy vannak-e olyan egyetemi ismerőseik akik valamiféle működő politikai szervezetben, közügyekbe beleszóló közösségben résztvevők, aktivisták. Az egyetemista kitételnek kettős oka volt, mindkettő pragmatikus, ha akarom módszertani megfontolásokból következett. Pár napja érkezettként könnyebbnek gondoltam egy hozzám, helyzetemhez valamennyire hasonló emberekből álló csoportosulással beszélgetést, dialógust kezdeményezni. Egyszerűbbnek tűnt a bejutás, majd részemről a beilleszkedés kísérlete, a csoport részéről pedig a befogadás akkor még hipotetikus aktusa.

Egy október eleji szerdán mentem el egy csoporthoz, amelynek egyik kulcsfigurája meghívott egyik szokásos, és viszonylag rendszeresen megtartott találkozójukra. Ezek voltak a Fiatal Zöldek, egy cseh egyesület, ifjúsági szervezet. Azon egyszerű okból, hogy végül az ő elemzésük lett témája egész írásomnak, rövid bemutatásukat mellőzőm. Mindazonáltal kiválasztásuk indokait, kutatásuk mellett szóló érveket felsorolom.

A csoporttal történt egész estés beszélgetés után annyi mindenképpen kiderült, illetve az a kép alakult ki bennem, hogy a Fiatalközdemők az a közösség, ami inkább viselkedik úgy mint egy olyan csoport, melynek kutatását klasszikus antropológiai módszerekkel lehetséges megkísérelni. Azaz kedvelt politikai (rendszerint tiltakozó) eszközüket, taktikájukat a különféle utcai megmozdulások, tüntetések, performanszok szervezése, végrehajtása, adott esetben a polgári engedetlenség következményeit is vállalva, tudva.

Ez a fajta politikai cselekvés pedig – gondoltam korábbi tapasztalataim alapján – feltételezi, szükségessé teszi a közelebbi, rendszeres kapcsolatot a csoport aktív tagjai között, egyfajta „bajtársias” szellemet, közös ethoszt teremthet meg. Számomra pedig mindez azt jelentette, hogy amennyiben beigazolódik ez a sejtés, nem csupán összejöveteleken elhangzó beszédek, párbeszédek, és interjúban tett „kinyilatkoztatások” alapján írhatok, hanem bepillantok a rendezvények alakulásába, netán a politikai, közéleti színpad apróbb drámáiba is.

A korábbi tapasztalat, amire a későbbiekben utalni fogok pedig a 2014-es országgyűlési választások kampányában végzett terepmunkám az (akkor még) Együtt-PM aktivista közösségénél. Tevékenységük, módszereik, eszközeik hasonlóak voltak, és mostani utódpartjaiknak, szervezeteiknek is hasonlóak, mint a Fiatalközdemők fegyvertára, éppen ezért ha összehasonlítással jobban érzékeltethető egy-egy folyamat, vagy mozzanat, akkor használni fogom ezt az eszközt is. Amikor korábbi kutatásomra hivatkozom, akkor tehát erre a munkára utalok majd vissza. Ugyan a stratégiák között erős párhuzamot látok, az eszmei, értékrendbeli kérdések már összetettebbek, korántsem ennyire megfeleltethetőek egymásnak (leginkább a PM és annak ifjúsági szervezetével állnak, állhatnak szellemi kapcsolatban).

Legfőbb és általános kutatási kérdésem már a konkrét csoport ismerete előtt is az volt, hogy milyen módon működik egy önmagát politikaként is definiáló csoport, milyen mechanizmusok hatnak, hogyan válik valaki taggá, vezetővé? És ezeknek a tagoknak, vezetőknél milyen politikai, értékrendbeli öndefiníciójuk van? A közösséggel való találkozás és a velük eltöltött idő nyomán természetesen újabb dilemmák, részkérdések körvonalazódtak: milyen narratívák, elbeszélésmódok jelennek meg, amikor már megtörtént akcióikról mesélnek? Hogyan emlékezik a csoport, és ezáltal, hogyan konstruálnak maguknak kollektív emlékezetet? Hogyan alkotják meg, festik fel a vetélytárs, az ellenfél, netán az ellenség képét? Azaz mindegyik újonnan felmerülő kérdés

valamilyen módon az egyéni és csoportos önmeghatározás processzusára, lehetőségeire vonatkozik, más és más szempontból az identifikáció témáját kerülgetik.

Tüntetések, megmozdulások

A különféle nyilvános megmozdulások, demonstrációk, médiának szóló performanszok, a törvényesség határán billegő akciók mind a politikai arénában zajló játszmák eszközei, kellékei. A Fiatal Zöldek mozgalma mindegyikkel élt és él is, használja ezeket a metódusokat, hiszen ez az egyedüli útja annak, hogy felhívják magukra a figyelmet és propagálják, terjesszék elveiket. Egy gyakorlatilag erőforrások és hivatalos reprezentáció nélküli szervezetnek nincs is más útja, hogy legalább a (többnyire velük szimpatizáló) média egy részének figyelmét egy pillanatra magára tudja vonni, s ezáltal hallassa hangját egy fontosnak tartott ügyben és nyomást gyakoroljon a döntéshozókra.

Ebben a fejezetben egy olyan megmozdulásukat boncolgatom, amin a tudományterület követelményeinek szabályai szerint részt vettem és több olyan pontra rávilágít, ami magyarázatot kínál a csoport működésére és tágabb értelemben felvillanthatja az akkori politikai játszmák néhány meghatározó elemét. Általánosabb megfogalmazású észrevételeimet pedig az összes olyan nyilvános térben játszódó esemény alapján teszem ahol szintén megfigyelőként jelen voltam.

A részletesebben kifejtendő demonstráció a november tizenhetedikére szervezett menekültek melletti tüntetés volt, s ahogyan a cseh cím melletti angol kiírás, „*Refugees Welcome*” is jelezte, illeszkedett a nemzetközi szinten folyó diskurzusok egyik típusú irányához, ami a befogadás, segítségnyújtás gesztusát tartotta helyesnek.

Ez a nap azonban nem csak egy „egyszerű” menekültek melletti kiállásra kijelölt nap volt, ilyen tematikájú tüntetések a nyári hónapoktól kezdődően menetrendszerűen szerveződtek, más-más csoportok által, vagy azok szövetségében. November tizenhetedike cseh nemzeti ünnep, munkaszüneti nap, ami annak az 1989-es eseménysornak a kezdőpontját jelenti, ami végül a Bársonyos Forradalom elnevezést kapta, és egy prágai megmozdulásból végül az államszocialista rendet, rezsimit megbuktató társadalmi, politikai folyamattá teljesedett. Azon a napon, ami a Diákok Nemzetközi Napja volt, prágai tanulók Jan Opletalra a német nemzetiszocialista megszállók által kivégzett fiatalra emlékeztek, ám a náci zsarnokság ellen tiltakozó, arra emlékező rendezvényen megjelent éles antikommunista retorikát és a hivatalos rendezvény vége után meginduló menetet nem tolerálta a rezsim. (Kurtz 2008:1) Így azt

a rohamrendőrök szétverték, gyakorlatilag kiprovokálva a szélesebb társadalmi elítélést és ellenállást a szocialista rendszerrel szemben. Természetesen számos részlet, így a titkosszolgálatok esetleges szerepe a mai napig vitatott, s hogy ki, hogyan tekint rá, milyen narratívát fogad el, nagyban függ a politikai beállítottságtól.

Ettől függetlenül állami ünnepek emlékeznek a történetekre, politikai közéleti szereplők reflektálnak éppen aktuális üzenetüket az ünnephez igazítva, vagy éppen az ünnepet igazítva a mondanivalóhoz. Ilyen szempontból megfelelőnek tűnik Paul Connerton jellemzése a megemlékezési rítusról, mely természete szerint „repetitív és az ismétlés automatikusan utal a múlttal való folytonosságra”. (Connerton 1997:66) Minden évben megemlékeznek a különböző szereplők, legfeljebb az különbözik, ki milyen pozícióból szólal meg, éppen hatalmon van, és annak legitimálására használja a történelmi esemény egyféle narratíváját, vagy ellenzékiként egy másik verzió alapján saját szerepét erősíti.

A hatalom egyik képviselője, Milos Zeman elnök a folytonosság követelményének eleget téve az egyik szimbolikusnak tekinthető, a huszonhat évvel ezelőtti eseményekhez kapcsolódó helyszínen megtartotta a szokásos államfői megemlékezést, ünnepséget. Ám éppen ezen a helyszínen az Iszlámellenes Blokk szervezett egy – a szervezet nevét tudva már nem meglepő – iszlámellenes, menekültellenes, xenofób demonstrációt (a jelzők a közösségem tagjainak jelzői, a tüntetés résztvevői feltehetően a kultúrát, Csehországot védő megmozdulásként értékelnék, az iszlámellenességen kívüli két minősítés ellen tiltakoznának).

Erre az elnöki ötletre, ami később cselekvésként is megvalósult, reagáltak azok a szervezetek, melyek végül a menekültek melletti kiállásra használták fel az ünnep napját. A tüntetés maga a Náměstí Míru-ról, azaz Béke-térről indult, ahol szónoklatok előzték meg magát a menetet, aminek a tervezett útvonala a nyolcvankilences események helyszíneit is magába foglalta. Marc Abélès a politikai terek elemzésekor kutatja a „a politikum adott térbe való beágyazottságát vagy inkább azt a módot, ahogyan a politikai cselekvés a területre hat, és átformálja annak körvonalait”. (Abélès 2007:132) Továbbá elkülöníti a politikai képviselő terétől a politikai cselekvés terét. Esetemben az utóbbit tudom vizsgálni. S bár a mozgásban levő menet érintette a történelmi események emlékével telített tereket, maga a tér, ahol a beszédeket tartották, nem kapcsolódott a huszonhat évvel azelőtti tüntetéshez.

A csoport azon tagjai, akik részt vettek, belelátta a szervezés folyamatába, azt mondták, hogy pragmatikus szempontokból döntöttek úgy, hogy éppen ezen a téren tartják meg rendezvényüket (hacsak a tér nevét nem tekintem jelképesnek, bár ezt a lehetőséget beszélgetőpartnereim nem említették). Először is közel van ahhoz a környékhez, ahol a menet végigjárja a múlthoz kötődő színtereket, maga a tér egy parkkal és egy templommal a közepén alkalmas arra, hogy pár ezer fő összegyűljön és meghallgasson szónoklatokat. S bár lehetséges, hogy lehetne ennél szimbolikusabb, jelképekkel teli helyszínt találni, ugyanakkor az állami ünnepek és különféle pártok lefoglalták a fontosabb színtereket, hogy saját megemlékezésüket, tüntetésüket megtartsák. A hatalomnak ezzel a technikájával az Együtt-PM pártszövetség és aktivista csoportja is találkozott a 2014-es választási kampány alatt (előtte is, és naivitás lenne azt hinni, hogy a jövőben nem alkalmazzák).

A menekültek melletti beszédek a Szent Ludmilla templom előtti emelvényről mondták el a szereplők. Akik megjelenítették a szervező csoportok és talán a jelenlevő támogatók, egyetértők, báméskodók, kíváncsiak sokféleségét, s ezzel egy időben egy bizonyos témában, a menekültválságot érintően pedig egyféle, legalábbis hasonló pozíciót foglaltak el. Felszólalt egy baloldali szervezet tagja, majd egy aktivista, aki Magyarországon próbált tevékenykedni a nyár folyamán, s valamennyi időt egy fogdában is eltöltött. Előbbi a cseh belpolitika kontextusából tekintett a menekültek helyzetére és azt a kommunikációs toposzt alkalmazta, mely szerint minden fősodorbeli párt alapvetően menekültellenes, legyen az hatalmon levő baloldali és populista, vagy ellenzékben politizáló jobboldali és szélsőjobboldali. Utóbbi, aki nagy tapsot kapott felkonferálásakor tevékenysége és a „rabsága” miatt is, a segítségre, cselekvésre buzdította a jelenlevőket.

Felszólalt még Václav Havel egykori köztársasági elnök köréhez és generációjához tartató politikusnő, aki egy apró liberális párt vezéralakja, és nem oly meglepő módon az elfogadás szükségességéről beszélt, ostromozva Zeman elnök aznapi produkcióját. Beszélt egy történész egyetemi tanár is, akit éppen az említett elnök nem akart néhány évvel ezelőtt kinevezni, mert úgy ítélte meg, hogy Pride-os jelenlétével és egy táblával megsértette a katolikusokat (a professzor is vallásosnak tartja magát). Emiatt diákjai közül azok, akik támogatták tanárukat, tüntetést szerveztek, és így ez volt az akkoriban újonnan, közvetlenül megválasztott elnök elleni első tüntetés. A Fiala Zöldek közül is ott voltak az akkori tagok, így számukra fontos, jelképes személy, néhányuknak tanára is.

Szóval a (végül kinevezett) professzor, éppen a keresztényi parancsokra előszeretettel hivatkozó politikai szereplők mostani idegenellenességének álszentségét emelte ki.

A szónoklat aktusának kulturális antropológiai elemzésének egy lehetséges módját, egyes elméletek összevetését David Parkin végezte el Politikai nyelv című tanulmányában. Feleleveníti Maurice Bloch megállapítását a hatalmon levők szónoklatainak jellemzőiről, mely a zárt formában, a stílus megváltoztathatatlanságában manifesztálódik, elfojtva az ellenkező nézetek kifejtésének lehetőségét. (Parkin 1997)

Robert Paine, aki a kötetlenebb szónoklat attribútumait vizsgálta, következőképpen jellemzi ezt a beszédmodot: „a meggyőzést, mely a retorika célja, a szónok azáltal éri el, hogy kísérletezik és cserekapcsolatba lép hallgatóival.” (Parkin 1997:89) Ez a kapcsolat pedig azt feltételezi, hogy a beszélő reagál a tömeg jelzéseire és megpróbálja érzékeltetni azt, hogy mely témák és toposzok hatásosak, melyek nem. A szónoknak, amennyiben el akarja érni célját, és hatni akar a tömegre, arra kell törekednie, hogy „oly módon irányítsa hallgatói tapasztalatait, hogy úgy érezzék: a szónok szavaiban az ő érdekeik tükröződnek.[...] A következő lépés nem egyszerűen a hallgatóság meggyőzése. A szónoknak rá kell bírnia hallgatóit, hogy cselekedjenek, vagy engedjék, hogy a szónok cselekedjen az ő érdekükben.” (Parkin 1997:89) Ezt az utóbbi formát használták ennek a tüntetésnek a megszólalói is, többen papír, tehát előre megírt megszólalás nélkül szólaltak fel. Ezáltal pedig lehetségessé vált az improvizáció, illetve a tömeg érzékelt, észlelt hangulataihoz való alkalmazkodás.

A beszédek után a menet elindult, hogy a történelmi helyszíneket útba ejtve végül a Vencel-térre érkezzen, ami kiváló példája a különböző történelmi és politikai szimbólumokat, események emlékezetét magába sűrítő térnek, valahogy úgy, ahogy a Kossuth-tér Budapesten. A gyaloglás közben a csoport tagjainak egy része egy nagyobb molinót vitt a társszervező mozgalmak embereivel együtt, mások saját tábláikat tartották, ezek mindegyike házi készítésű volt, festett-rajzolt, összeeszkábált, hiszen a közösség nem képes finanszírozni a táblák gyártását, „profi” készítését. Ám a feliratok kitalálása és annak táblára applikálása is a tüntetésre való együttes felkészülés alkalmát biztosítja. Ilyenkor összegyűlnek egy olyan közösségi térben, kocsmában vagy akár squatterek által foglalt házban, ahol ezt a munkát el lehet végezni. Sajnálatomra ilyen műhelymunka ottlétem alatt nem zajlott, hiszen a nyári demonstrációk, menekültek melletti kiállítások tábláit használták, és osztották el egymás között.

A menet, s köztük a F fiatal Zöldek különítménye is, a haladása alatt skandált, természetesen változó intenzitással. Elindult, felélénkült, hangosabbá vált a kiabálás, ha járókelők csoportja tűnt fel, vagy rohamrendőrök csoportja mellett haladt el a párezres tömeg. Első esetben felhangzottak a tüntetésre buzdító, vagy menekültek melletti szolidaritást hangsúlyozó szlogenek, a rend őreinek jelenlétét főként antifasiszta szövegekkel jutalmazták. Közösségem néhány tagja a régebbi tagok közül (például a jövőbeli szóvivő is), hangosbeszélőkön keresztül lelkesítették a tömeget, irányították a skandalást, követeléseiket és álláspontjukat kiabálták.

Egyértelmű szembenállás a rendőrökkel akkor kezdődött, amikor az elnöki megemlékezés és iszlámellenes tüntetés közelébe ért a menet. A rendet biztosítók egyértelmű szándéka az volt, hogy ne alakulhasson ki semmiféle kapcsolat a két ellentétes csoport között, hiszen ez a verbális konfliktus mellett a fizikai agresszió lehetőségét is magában hordozza. Így amikor a menet eleje ahhoz a ponthoz ért, ahol ez találkozó megtörténhetett volna, a biztosító rendőri egységek leállították a vonulást. Erre az elégedetlenség és a rendőrök szóbeli inzultálása értelemszerűen megnőtt. Közösségem tagjai elmondták, hogy egy éve éppen itt füttyülték ki és mutattak fel piros lapokat az elnöknek az akkori megemlékezés alkalmával, így meggyőződésük, hogy ennek megisméltődésétől tartva zárták le a környéket, és korlátozzák véleménynyilvánításhoz való jogukat, az elnök kedvéért.

Ezen a ponton érdemes Hofer Tamás a magyar 1989-es rendszerváltást megelőző (kiváltó?) tüntetéssorozatról írott gondolatait megfontolni. „Először a demonstráció útvonaláról, a helyszínek szimbolikus, történeti „töltéséről”. Nem pusztán arról van szó, hogy egyes pontok egykor történeti események színhelyei voltak [...] hanem arról is, hogy egyes helyszínekhez, szobrokhoz, utcanevekhez a történeti emlékezés rítusai, ezek erőszakos megakadályozásai, emlékezet és „ellen-emlékezet” élő gyakorlata kapcsolódtak[...]. „A 'helyek' nem csupán arra szolgálnak, hogy emlékeztessenek a hozzájuk kapcsolódó történetekre – írja Edmund Leach –, hanem, ahol hely és történet szoros összekötése megtörtént, megszerzik az erőt, hogy 'maguk mondják a történetet'... Egy történet csak akkor szerez mitikus érvényességet, ... csak úgy szolgálhat a társadalmi cselekvés alapszabályaként és morális parancsként, ha szilárdan helyhez van kötve a térképen...” (Hofer 1992:37)

Éppen ilyen módon kapcsolták, kötötték össze közösségem tagjai is a huszonhat évvel ezelőtti eseményeket, tehát azt, hogy hozzájuk hasonló diákok szembeszállnak egy

elnyomó rendszerrel – amiről legtöbbjük csak olvashatott, történeteket hallhatott azon túl, hogy oktatása során megtanulta a történetek kanonizált változatát – és azt az egy évvel azelőtti tüntetést is, amikor egy hasonlóan önkényesnek ítélt, hatalmat birtokló tisztségviselővel szemben felléptek. És ezt az összekapcsolást egyfelől segítette a helyszín, és előhozta a tüntetés politikai cselekvése is. A rendőri lezárás pedig annak bizonyítéka volt számukra, hogy sikeres volt az akciójuk, hiszen most már félnek tőlük, félnek attól, hogy ha nem zárnák le az utat és nem ellenőriznék az elnöki megemlékezésre érkezőket, akkor újból megtörténne az egy évvel ezelőtti tiltakozás. Kiemelték, hogy nevetséges, abszurd dolog, hogy éppen egy eredeti célja szerint diáktüntetésre megemlékező állami ünnepségre nem engednek be diákokat (azt hallották, hogy a belépőket ellenőrzik) és iszlámellenes akcióvá alakítják.

Végül továbbindulhatott a menet a meghatározott útvonalon, s egy ideig skandálva haladt is, ám hirtelen a tömeg elején valamilyen nem várt, és érezhetően negatív, a tömeget felkavaró esemény történhetett. Ekkor én, és néhány mozgalmár a sokaság közepe táján gyalogoltunk, vagy álltunk, így csak annyit észlelhettünk, hogy az elől állók zúgolódnak, rohamrendőrök és a menetet biztosító szervezők (néhány Fiala Zöldek tag is) megpróbál előrébb menni, de a szűkebb utcában ez nem volt könnyű feladat.

Később, a tüntetés végeztével az elől állóktól, akik tanúi voltak az eseményeknek megtudtam, megtudtuk, hogy két-három anarchistát emelt ki a rendőrség, mert eltakarták az arcukat és valamilyen füstölő, pirotechnikai eszközt is eldobtak. Ekkor keletkezett dulakodás, nyomakodás a rendőrök és az elől gyalogló aktivisták között, akik úgy látták, hogy a rendőrök többeket próbálnak elkapni közülük s ezt értelemszerűen meg akarták akadályozni, ezért összekapaszkodtak.

Későbbi értékelés során ez az epizód is a Bársonyos Forradalom eseményeivel kerül összehasonlításra, mégpedig úgy, hogy a már említett egyik szónok, a Havel örökségét továbbvivő, képviselő politikusnő azt fogalmazta meg a csoport egyik tagjának, hogy *„tulajdonképpen pozitív dolog, hogy ez megtörtént, mert a mostani tüntető fiatalok is átélhették az akkori eseményeket”*. Az, hogy egy akkori résztvevő is kiemelte, sőt maga vetette fel ezt a párhuzamot, még egy módon legitimálta a megmozdulást és az összehasonlítást, visszautalást is. A tér és annak történetének összefüggése egy újabb réteggel, szimbolikus tartalommal gazdagodott, ám ez sokkal szubjektívebb tartalom, mint a cseh történelem egy sarkalatos pontjára való kollektív emlékezés színtere. Ezt a

történetet a résztvevők, jelenlevők emlékezete és közös diskurzusa hozza létre, tartja fent és hívhatja elő egy újabb, talán éppen jövő évi tüntetés során.

Végül az aktivisták és rendfenntartók közötti „állóháború” abbamaradt, a rendőrök megelégedtek pár anarchistával, s a menet, már sokadszorra újraindulhatott, és ezután újabb konfliktus, vagy útlezárás nélkül érkezett a Vencel-térre. Itt még egy csendes megemlékezés volt, már beszédek nélkül és a résztvevők fokozatosan távoztak.

Közösségem tagjai egy kocsma felé vették az irányt, ahol egyfajta értékelés, számvetés, élménybeszámoló zajlott. Itt mesélték el az elől lévők a konfliktusos helyzetet, különböző szemszögből, nézőpontból. Volt, aki a legelől levő molinót tartva éppen a dulakodás központjában állt, s volt olyan is, aki azt bizonygatta, hogy a rendőrség csak ürügyet keresett, nem is volt semmiféle veszélyes eszköz, egyszerűen csak a hatalom eszközeként meg akarták mutatni, hogy az ő tüntetésük balhész és radikális baloldaliak randalíroznak. Abban megszületett a közös álláspont, hogy felesleges volt a rendőrségnek ilyen módon beavatkoznia, még ha erre joga is volt, mert nagyobb konfliktust idézett elő, mint amekkorát megoldott.

Az értékelő párbeszéd, a közös diskurzus megállapodott, egyetértett abban, hogy a tüntetés sikeres volt. Ennek egyik mércéje az ő felfogásuk szerint a megjelentek száma, ami szerintük egy ilyen rendezvénytől elvártaknak és előzetes várakozásoknak, latolgatásoknak ebben az esetben is megfelelt. Másik ilyen indikátor számukra a médiamegjelenés, milyen stílusban, milyen hangnemben írnak, beszélnek a demonstrációról, egyáltalán helyet kap-e az esemény a hírfolyamban. Elégedettek voltak ezzel is, mert a „balhé” részletezése nem szorította ki a szónoklatok tartalmi ismertetését, így az esemény üzenete is eljuthatott a címzettekhez. Bár a demonstrációnak társszervezői voltak, a sikert teljesen magukénak (is) érezték. Közvetlenül az esemény után az online híroldalak beszámolóit, összefoglalóit böngészték és kiemelték, ha valamely eseményt nekik kedvezően, vagy éppen kedvezőtlenül mutatták be. Az utóbbiak persze amúgy is „ellenséges” nézőpontú portálokról jöttek, ezeket leginkább kinevették, komolytalannak tartották.

Az ünnepség ismétlődése kapcsán utaltam már az eseményre mint megemlékezési rítusra. A tüntetés értelmezhető, elemezhető rituális cselekvésként, hiszen a Parkin által idézett Lukes definíciójával a „rítus kifejezés olyan 'szimbolikus természetű, szabályok által irányított tevékenységek' leírására alkalmas, amelyek 'résztvevőik figyelmét általuk különösen fontosnak tartott gondolatokra és érzésekre irányítják”. (Connerton 1997:65)

A szabályok ebben az esetben inkább a korábbi tüntetések szervezésének tapasztalataiból, az eszközrendszer alapvető meghatározottságából következnek. S célja valóban az volt, hogy az összegyűlők kifejezzék értékrendjüket, jelen esetben tiltakozásukat. A csoport, illetve itt az összes szervezkedő közösség bemutassa, nyilvánvalóvá tegye álláspontját, és ehhez a politikai játszmában használatos egyik eszközt használták.

Egy másik idézet Nancy D. Munn-tól szintén rávilágít a rítusként értelmezett tüntetés alapvető jellegzetességeire. „A rítust a társadalmi kölcsönhatás általános közvetítő eszközeként határozom meg, amelyben a közlések kigondolására szolgáló közegek olyan ikonszerű szimbólumok (cselekedetek, szavak, vagy dolgok), amelyek a társadalmi lét éppen végbemenő folyamataiba ágyazott és azáltal létrehozott jelentés vagy komplex szociokulturális jelentés terhét kommunikációs egységgé változtatja át.” (Munn 1983:200) A tüntetés, rítus eredménye, értelme a résztvevők két csoportjának egymásrahatásából, a szervezők, felszólalók által közölt, megjelenített tartalmak, és a befogadók reakcióinak, cselekedeteinek kölcsönhatásából jön létre. A megjelenített tartalmak sokfélesége és önmagukban a szimbólumok – turneri értelemben vett – multivokalitása is arra szolgál, hogy a sokféle indokból, motivációból, érdekből résztvevő közeg a rítusban megtalálja a számára fontos értelmet, részt vegyen és ezáltal létre hozza azt.

Végezetül talán érdemes utalnom arra, hogy milyen megfontolásokból emeltem ki éppen ezt a tüntetést és milyen más megmozdulásokon vettem részt. Annak magyarázata, hogy hosszabban bemutattam ezt az eseményt, röviden annyi, hogy ez volt az a megmozdulás, ami magába sűrítette az összes olyan jelenséget, attribútumot, ami jellemző volt azokra a prágai, Fiala Zöldek által önállóan vagy kooperálva szervezett tüntetésre, amin részt vehettem.

A téma persze lehetett más, például a párizsi klímacsúcs előtti menet, vagy ugyanilyen témájú menekültellenes csoportok elleni gyűlés és menet. Ám a felkészülés, az eszközök használata, a skandalálás, a beszédek, a rendőrökkel való viszony koreográfiája gyakorlatilag nem változott, ez következik a módszerek állandóságából, a csoport tapasztalataiból, és értékrendjéből is, (tehát egy nyíltan agresszív megmozdulást nem szerveznének, a passzív ellenállás a legvégső eszközük), ilyen értelemben bár a politikai játszma állandóan változik, az alkalmazott cselekvések és azok lefolyása alapvetően

azonos. Ahogyan megfogalmazták „*ezek a zöld mozgalmak, és radikális baloldali mozgalmak eszközei, mi ezeket tudjuk és használjuk*”.

Hogy milyen szerepet játszanak ezek az akciók a csoport életében, és hogyan tekintenek vissza ezekre, hogyan határozza meg önképüket is, a következő fejezetben szólok.

Emlékezet és önmeghatározás

Arra, hogy az akcióknak, megmozdulásoknak milyen tétje lehet egy alapvetően ezzel foglalkozó, ezért létrejött csoportnak, azt már Együtt-PM aktivista csoportjainál is láthattam, hallhattam. Ott a csoportba való befogadásom határpontja is egy akcióban való részvételem volt. Az állandó hivatkozás egyes sztorikra, poénkodás az abszurd (többnyire rendőrségi, vagy bírósági) helyzetekkel és helyzetekben, a csoport összetartását is erősítették.

A Fiatál Zöldek között az akciók fontossága éppen ennyire kiemelt, a funkció hasonló, bár a terepmunka sajátosságai miatt most egy másik oldalára próbálok rávilágítani. Mégpedig az emlékezésre, az elbeszél és felidézett akciók hatására és ezen keresztül a csoport önidentifikációjára. Az emlékezet vizsgálatát Jan Assmann, és az általa vizsgált, idézett elméletek alapján végzem, aszerint definiálom, hiszen annak ellenére, hogy a teljesen más, történelmi kontextusban kutatta az emlékezet jelenségét, általános megállapításait tértől és időtől függetlenül alkalmazhatónak vélem.

„Az emlékezet a szocializálódás folyamán tapad az emberhez. Bár mindig az egyén az, aki emlékezettel „rendelkezik”, az emlékezőképesség mégis kollektív produktum. Eszerint a „kollektív emlékezet” kifejezés nem metaforikusan értendő. Kollektívumok ugyan nem „rendelkeznek” emlékezettel, de meghatározóan befolyásolják tagjaik emlékezetét. Még a legszemélyesebb emlékek is csak társadalmi csoportok keretei között zajló kommunikációban és interakcióban születnek meg. Nemcsak a másokról tapasztaltakra emlékezünk, hanem arra is, amit ők maguk mesélnek el, igazolnak és tükröznek vissza. Sőt, élményeinkre is mások vonatkozásában, a jelentések társadalmi veretű összefüggésének keretei közt teszünk szert.” (Assmann 2004:36)

Szocializációnak a Fiatál Zöldek esetében a közösségbe való befogadás utáni beilleszkedést lehet tekinteni, ahol a gyakorlati tevékenységek (például a fent leírt tüntetésen való részvétel) mellett, a régebben végrehajtott cselekvések elbeszélésén keresztül tárul fel az újoncnak a csoport története, de közös ethosza is, illetve az a minta,

amit követhet. S nem mellékesen a múlt politikai cselekvéseinek palettájáról kaphat ösztönzést, meríthet ötletet esetlegesen megszervezhető saját jövőbeni akcióihoz.

A csoport régebbi tagjainak, akik jó eséllyel ott voltak, részt vettek, a visszaemlékezés alkalom arra, hogy felidézzék a „hőstetteiket”, netán kinevessék saját, vagy mások ballépéseit, akkori tapasztalatlanságát, zöldfülűségét.

Egy ilyen alkalom a szokásos szerdai megbeszélések egyikén adódott, amikor sűrítve jött elő a régebbi akciók felidézése, az addigi egy-egy történet felvázolása és első hallásra inkább csak belsősöknek érthető utalgatás folyamatos megjelenése mellett. Rendszeresített találkozóhelyükön, ezúttal a pinchhelyiségben gyűltünk össze, ahol egy vetítő és vászon (melyek már elve ott voltak) és egyikük laptopjának segítségével lehetségessé vált képeket nézegetni.

A csoport újonnan belépett és már régebben csatlakozott tagjai mellett voltak vendégek is. Egy Grúziából jött egyetemista, aktivista lány, hasonló grúz szervezet tagja, így baráti látogatása kapcsolatépítésként és tájékozódásként értelmezendő. Egyszerűen kíváncsi volt arra, hogyan szerveződnek, milyen irányba mozognak a prágai zöldek. Jelen volt két cseh érdeklődő is, akik még nem döntöttek csatlakozásukról, így jelenlétük ismerkedő, puhatolózó jellegű volt. S végezetül ott voltam én is, aki bármiféle információt örömmel fogadtam, legyen az képpel vagy kép nélkül prezentálva.

Fontos kiemelni, hogy a visszatekintés során értelemszerűen addig nyúltak vissza, amióta a jelenlevő tagok a közösség részei, ilyen értelemben tehát a szervezet élő emlékezete valahol a kettő, három, négy évvel ezelőtti történésekig nyúlik vissza. Az ennél korábbi történeteket a tagok többsége nem tudja, vagy ha tudja is nem hivatkozik, vagy nem elsőként ezekre hivatkozik, hiszen nem élte át azokat.

Számukra aktuálisan legfontosabb történés a 2015-ös nyár egyik akciója volt, amit határpontként jellemeztek. Ez a történet a következőképpen hangzott. A prágai Pride napján szélsőjobboldali csoportok szintén felvonultak, hogy kimutassák erejüket, megmutassák a „normális” „többség” elítélését, undorodását, s megpróbálják akadályozni, megfélemlíteni a menetet. A mozgalom úgy határozott, hogy egy blokáddal a „nácik” útját állja, illetve üli, egy olyan pontok, ahol szélsőjobboldali felvonulóknak egy szűkebb kapun kéne átmennie. Az akcióban résztvevők leültek a földre több sorban, arra kényszerítve a menetet, hogy egy szűk mellékkapun menjenek át egyesével-kettesével.

Ezzel értékelésük szerint (és nagy örömeikre) sikerült egyfelől rákényszeríteni akarataikat ellenfeleikre, (bár ebben az esetben talán az ellenség sem túlzás), akiket meg

is szégyenítették, hiszen az esemény képei hamar elterjedtek különféle fórumokon és tudósításokban. Határpontként pedig többféle értelemben is emlegették. Jóideig ilyen passzív ellenállást involváló akciót nem szerveztek, „nyugodtabb” csoport voltak, inkább a performanszok irányába tolódtak a programjaik, amik szintén alkalmasak a nyilvánosság érdeklődésének valamilyen szintű felkeltésére, de szélsőjobboldali menetet megakadályozni nem tudnak. Magukat is kigúnyolva, önironikusan hozzátették: *„volt olyan amikor egy tiltakozó levelet írtunk, amivel aztán erősen odacsaptunk”*.

A „radikalizálódásra” különböző magyarázatokat adtak, melyek nem cáfolják, sokkal inkább kiegészítik egymást. Egyik oldalról az volt a magyarázat, hogy közelebb kerültek radikális baloldali anarchista, squatter csoportokhoz, melyek inkább élnek ilyen eszközökkel, módszerekkel. Másfelől úgy látják, hogy a rendőrség és a titkosszolgálat által a múltban jelentősen meggyengített, vagy szétilált szélsőjobboldali, vagy konkrétan náci csoportok a menekültválság örvén újraszerveződnek és ezek ellen határozottan, és hatásosan akarnak fellépni. S egy másik érv pedig azt emelte ki, hogy a politikai fősdor, és különösképpen Zeman elnök erőteljesen fellép velük szemben, akkor is, ha ennek nincsen jogalapja és ez ellen, a *„rendőri diktatúra bevezetése ellen”* akarnak és kötelességük is tiltakozni.

Ezek a magyarázatok persze saját interpretációik, ám ezeknek a közös halmazából, összegyűréséből keletkezik valamiféle együttes, közösségi álláspont, és helyzetleírás. Az a kérdés, hogy azok a pletykák, értesülések, hírek, események valóban megtörténtek, vagy úgy történtek-e meg, tehát igazak-e, a csoport szempontjából irreleváns (kiemelték, hogy nyilván a titkosszolgálat munkájára nincs rálátásuk), mert mégis ezek alapján döntenek eseményekről, megszólalásokról.

Az élményfelidézős este alatt persze érintettek performanszokat is, melyek amellet, hogy ez volt egyik fő eszközük az elmúlt időszakban, hálás témái a fotóknak, hiszen alapvetően erre készülnek, hogy egy jól beállított, megfogalmazott üzenettel hassanak a közönségre. Egyik ilyen példa szintén az iszlámellenességre született reakció volt, szintén ezen a nyáron. Az egyik szélsőjobboldali csoport egy felvonulást szervezett, aminek a Néma menet a nők elleni erőszakért volt a címe, de *„nyilván nem érdekelte őket a nők helyzete, az iszlám elnyomását akarták bemutatni”*.

A csoporton belül a reakcióról szóló megbeszélésen felvetődött egy újabb blokádterve is, de ezt vita során elvetették, azok az érvek győztek, hogy hangsúlyozottan békés menetet hiba lenne akadályozni, mert ennek negatív visszhangja lenne, áldozatokként

tüntetné fel a „méltón emlékezőket”. Ezért a rendezvény „meghekkelését” fogadták el. Itt is két ötlet volt: az egyik szerint olyan táblákkal vonultak volna oda, amin az „európaiak” által elkövetett nők elleni erőszakot számszerűsítették volna. A másik terv szerint olyan muszlim nők arcképeit ábrázoló transzparenszekkel csatlakoztak volna a menethez, akiket feministának, vezető szerepben levőnek láttak. Szavazás során az utóbbi ötletet fogadták el, majd hajtották végre.

Beszámolójuk szerint többszörösen is sikeres volt az akció, mert *„a náci nem is értették először, hogy kik vagyunk, támogatjuk őket, vagy sem, aztán meg az összes újságíró velünk foglakozott és nem is követték az iszlámellenesek sajtótájékoztatóját”* - mesélték nevetve azok, akik ott voltak. Tehát a beugratás két szempontból is sikeres volt, összehavarták a politikai ellenfelet (nem történt erőszak sem) és a figyelem középpontjába is ők kerültek.

Feltűnő lehet, hogy bár zöld szervezetként írok róluk, s magukra is így tekintenek, amint azt a nevük igen plasztikusan jelzi, eddig olyan akcióról, ami a szűkebb zöldpolitikához tartozik, nem szóltam bővebben, leszámítva egy rövid utalást a klímacsúcs előtti menetre. Egyfelől saját magyarázatuk az, hogy zöld mozgalomként nem csupán a klasszikus természetvédelmi témákkal foglalkoznak, hanem éppen ilyen intenzitással küzdenek társadalmi problémák láthatóságáért, megoldásáért, szolidaritásért és ezen célok ellenpontjainak (többek között xenofóbia, homofóbia) megakadályozásáért, csökkentéséért.

Arra, hogy pont abban az időszakban nem a hagyományos zöld témák kerültek előtérbe, magyarázat lehet az, hogy a politikai diskurzusban erőteljesebben jelentek meg a társadalmi vetületű problémakörök. S ahogyan egyikük megfogalmazta könnyebb is résztvevőket toborozni, tüntetést szervezni egy ilyen kérdéstről mint egy absztraktabbnak tűnő (bár a közösség által éppoly fontosnak tartott) környezeti problémáról. Mégis az akciók, performanszok felidézésénél előjöttek a zöld témájú megmozdulások is.

Performanszra kiváló példa egy olyan „előadásuk” amikor a Transzatlanti Szabadkereskedelmi Megállapodás egyik vélhető következménye, a génmódosított élelmiszerek megjelenése ellen tiltakoztak következőképpen. Az egyik prágai térre kivittek székeket és asztalokat, ez utóbbira papírmáséból készült óriási méretű zöldségeket, gyümölcsöket raktak, az asztal köré pedig vezető európai politikusokat ültettek Merkelt, Hollandé-ot, Cameront és az akkori cseh miniszterelnököt Obama társágába.

Azaz a csoport performanszban résztvevő tagjai az elnökök, miniszterelnök és kancellár arcképét viselték, amiket előzőleg, egyszerűen, normál papíron kinyomtattak és madzaggal összekötötték. A képeket nézegetve ezen a ponton leginkább azt találgatták, hogy melyik álarc mögött ki is volt, ki lehetett, s amikor erre rájöttek, vagy az illető elmondta akkor ezzel ugratták őt. Különösképpen az azóta megbukott cseh miniszterelnököt, illetve az őt alakító tagot.

Egy másik teljességgel környezeti ügy, amiben megszólaltak kifejezték elégedetlenségüket és intézkedést követeltek, az a szénbányászati kvóták ügye volt, melyek csökkentését akarták elérni, illetve azt, hogy a felszíni kitermelést ne bővítse, ne növelje az akkori kormány. Ebben az esetben az illetékes minisztérium elé vonultak olyan transzparenssekkel melyeken azok a helyek, épületek, természeti képződmények szerepeltek, amiket egy bővítés esetén eltüntetett volna a bányászathoz kapcsolódó munkavégzés.

A képek másik köre az volt, ami inkább kapcsolódott a közös együttléthez, időtöltéshez mint kifejezetten politikai akciókhoz. Például egy nyári egyetemistáknak szervezett fesztivál, ahol a gyakorlat szerint ifjúsági szervezetek, pártok is megjelenhettek standokkal, hogy toborozzanak, informáljanak kedvük szerint. Itt jöttek azok a momentumok amik a legnagyobb derűtséget váltották ki, ébredés utáni kép amin látszottak az előző éjszaka nehézségei, megpróbáltatásai. Közös kép egy általuk kifejezetten utált, szerintük híresen ostoba politikussal aki *„azt sem fogta fel, hogy rajta nevetünk. azt hitte tényleg rajongói vagyunk”*. A stand képe, ahol bevallásuk szerint nem sikerült tömegeket támogatásukról meggyőzni, beszervezni ám ennek ellenére remekül érezték magukat.

A megmozdulások, az elbeszélte történetek és a csoport működésének bemutatásával már közelebb kerültem ahhoz, hogy megkíséreljem összefoglalóan definiálni a csoportot. S ehhez segítségül hívom John Gledhill társadalmi mozgalmakról írott elemzését, ahol így definiálja ezeket: *„Úgy tűnik, hogy alulról jövő kezdeményezésekként emelkednek ki a civil társadalomból, olyan közösségekből, melyek társadalmi igazságosságot, jogokat és elnyomástól való védelmet követelnek.”* (Gledhill 2000:184) Ideológia mentén szerveződnek, de ez egy tágabban értelmezendő értékrend s az egyes tagok válaszai sokfelé tartanak, mindenki olyan részét emeli ki a zöld politikának, ethosznak, ami számára egyénileg fontos és foglalkoztatja. Ebben a tekintetben a cselekvésük az, ami leginkább bemutatja azokat az értékeket, célokat,

amikért érdemesnek gondolják tenni, vállalva a következményeket is. Ezt pedig röviden humanista értékrendként lehetne megfogalmazni, ami az elfogadást, szolidaritást hangsúlyozza.

A közösség maga, bár politikai ifjúsági szervezetként fogalmazza meg magát, nem akar politikai hatalmat szerezni, reprezentálni, azaz egy parlamentáris demokrácia rendjéhez megfelelően pártként, választásokon indulni. Civil egyesületként, s ez a tagok kimondott öndefiníciója, reaktív szervezet, ami reagál egyes intézkedésekre, próbálja védeni azokat akik erre rászorulnak, s magukat nem tudják. Ebből következik, hogy módszereik sem feltétlenül konvencionálisak, hiszen úgy érzik, hogy többet engedhetnek meg maguknak mint egy hivatásos politikai párt. Tehát a Fiatal Zöldek főként és elsősorban a tiltakozásra, ellenállásra építik fel csoportjukat és munkájukat is. Azonban nem csupán politikai, hanem élményközösség is amennyiben egy olyan csoportot hoznak létre, ahol hasonló gondolkodású emberek együtt lehetnek és eltölthetik az időt.

Szövetségek, ellenségképek

Az előbbieken meghatározott cselekvések természetesen nem jöhetnének létre légtüres térben, tiltakozni valamely másik szervezet, vagy közéleti szereplő akciója tevékenysége ellen lehet. Még akkor is, ha az adott megmozdulással egy eszmerendszerrel, világképpel szemben, és egy értékrend mellett akarják meghatározni magukat. Ennek sikeréhez nem árthat más, hasonló világlátású és eszközrendszerű csoporttal, párttal összefogni. Az ellenfelekről szóló közösségen belüli diskurzus pedig szintén hat a közösség önmeghatározására, kinek ellenében lépnek, s ezek az ellenség-ellenfél narratívák részei az csoportidentitásnak. Ebben is természetesen a közösség narratíváját tudom bemutatni, és ezen az elbeszélésen keresztül elemezni az ő képeiket.

Elsőként a talán legközelebbi partnerrel, a cseh Zöld Párttal való viszony bemutatásával kezdeném. A Fiatal Zöldek hangsúlyozottan önálló szervezet, és egyesületként működik, tehát nem hivatalos ifjúsági, utánpótlás szervezete a pártnak, így nincs is semmilyen követelmény, hogy bármelyik tagság kötelező lenne a másikban esetlegesen betöltött szerephez. Egymástól függetlenül lehet mindkettő, vagy egyik szervezet tagja is. Van aki részt akar venni a párt életében is, s főként ha már kiöregedett a mozgalomból, továbbra is részt vegyen a cseh zöldpolitika alakításában. A legtöbb tag, akivel beszéltem, tehát a most éppen aktív, Prágában levő mozgalmárok többsége nem

tagja a pártnak s nem is tervezi belépését, úgy érzi, eleget tud tenni az ifjúsági szervezetben is.

A párttal való viszony történetét annak ismerői hullámzó viszonyoknak írják le. A mozgalmat úgy jellemzik, mint mindig is baloldali, néha radikálisabb változatot képviselő és azt propagáló megnyilvánulásai is kimutató mozgalmat. A pártot pedig egy enyhe félmosollyal úgy kategorizálják, hogy *„hát politikusok, néha kötnek olyan alkukat amiket mi nem vállalnánk”*. Ilyen alkuként emlegetik azt a 2006-os döntést, amikor a párt egy inkább jobboldali nézeteket valló, de erős zöld ideológiát képviselő vezetője belépett az akkori szintén jobboldali, konzervatív kormányba. Régebbi tagok szerint ez hiba volt, mert *„tényleg csináltak nagyon jó dolgokat és csomó tervet végrehajtottak, de sok elvi kompromisszumot kötöttek, amit nem kellett volna és ami máig lehúzza a pártot”*.

Azt jelen időre is értve megfogalmazzák, hogy alapvetően a párt többször nem ért egyet a radikálisabb megmozdulásokkal, de ők ettől függetlenül, köszönhetően annak, hogy nincsen függőségi viszony, így is, úgy is meglépik ezeket. A saját éves gyűlésükkel majdnem egy időben a párt is tisztújítást tartott, ahol szintén egy új, fiatalabb vezetőt választottak. Ettől a változástól azt várják, hogy több ügyben tudnak majd közösen fellépni, a párt is át mer lépni bizonyos határokat az akciók esetében, de legalábbis elvben támogatja majd a céljaikat.

Bár maguk mint szervezet nem akarnak hatalomra jutni, ha van olyan jelölt, akivel egyetértenek, támogatni tudnak, akkor mögé állnak és segítik a kiszemelt poszt megszerzésében. Ilyen volt a helyi, prágai választásokon induló jelöltek (köztük egy olyan zöld párti jelölt, aki korábbi tagjuk volt) indítása, amit kisebb baloldali pártok s többek között a bevezetőben említett Kalózpárt is támogatott. Erről az együttműködésről, amikor pártok szervezeteivel, illetve azok ifjúsági mozgalmaival kellett összedolgozni, a következő véleményük volt. A kampányban, amíg volt egy közös cél, és közösen legyőzendő ellenfelek – a *„nagy s főképp jobboldali és populista pártok”* alakjában – addig működött az alkalmi szövetség és összefogás. Majd miután ez sikeres volt, azaz bejutott néhány jelölt az önkormányzati testületbe, elkezdett romlani a viszony. Ahogyan megfogalmazták: *„előjöttek a viták, nem volt miért összefogni, rosszabb lett a viszony”*.

E jellemzés alapján nehéz elkerülni, hogy felvillanjon a szegmentáris ellentétek rendszere abból a szempontból, hogy éppen úgy, ahogyan a törzs egyes csoportjai szembenállnak egymással, amíg egy magasabb szintet érintő konfliktus ürügyén összefognak, s így tovább, amíg az egész törzset érintő veszély (például Nuer-Dinka

háborúskodás) egyesíti az egész társadalmi-politikai alakulatot a harc idejére, majd a konfliktusforrás megszűntével megszűnik a támogatás, s újra előlépnek az alacsonyabb szinten zajló ellentétek. (Eriksen 2006)

Elmondásuk szerint ilyen logika alapján zajlott e prágai helyi választás szövetségkötési játszmaja is, a megkötött összefogás munkája és felbomlása is. A kisebb pártok, mozgalmak, szervezetek egymással vetélkednek, vagy legalábbis nem vesznek egymásról tudomást alapvetően, de ha esélye van a győzelemnek, racionális érdekből összefognak, ám ez a siker pillanatában, vagy valamivel utána értékrendből, habitusbeli különbségből következően, szükségszerűen viták és nézetkülönbségek okán felbomlik, hogy egy esetleges közös fellépés idejére újra egymásra találjanak, s megint pragmatikus szempontoktól vezérelve egy ideig együtt mozogjanak. Ám a szövetségek felbomlása nem jelenti feltétlenül a rossz viszonyt azokkal a pártokkal, amikkel eleve közös platformon állnak. Sok kérdésben (például éppen a Kalózpárttal) jó a személyes viszony, itt inkább a legnagyobb ellenszenv a „hagyományos” szociáldemokratákat és ifjúsági szervezetüket éri.

Elmondásuk szerint egy másik szövetség, amiben részt vesznek, a Baloldal a xenofóbia ellen nevé csoportosulás (Left Against Xenophobia), ahol viszont az ellenfél markáns alakja összehozza a magukat baloldaliként meghatározó szervezeteket, mivel itt a cél nem egy választási győzelem, nagyobb tér jut a Fiatal Zöldekhez hasonló egyesületeknek, civil szervezeteknek. Itt az együttműködés esetről-esetre történik, éppen úgy reaktív típusú, de élteti a konfliktus folyamatosan jelenlevő lehetősége és időről időre előbukkanása.

Az ellenségképek előtt szeretném kiemelni egy olyan intézmény szerepét és a közösség erről alkotott komplex véleményét, aminek léte és működése egy tiltakozó csoport szempontjából kulcsfontosságú. A tüntetés és szélsőjobboldali szervezetek felszámolása kapcsán már említett rendőrségről van szó. A viszonyt itt is hullámmódként írják le a csoport tagjai, bár a következményei bizonyos szempontból életbevágóbbak, mint a Zöld Párttal való viszony.

Az alapvetést a leköszönő szóvivő fogalmazta meg, hogy ha minden rendben működik, a rendőr lényegében szövetségeseük, hiszen adódhat olyan helyzet, amikor őket védi meg, biztosítja a rendezvényeket. S neki is mint kapcsolattartónak a szervezet és a rendőrség között, több ismerőse van, akivel mindig tárgyalt események szervezésekor, akikkel a kapcsolatát barátinak is mondaná. Még ha polgári engedetlenségi akcióit

hajtanak is végre, a normális rend szerint bár elvihetik őket a rendőrök, ez az ő feladatuk, az aktivista pedig vállalja ennek kockázatát (s a hírekben ez még jól is mutathat a szervezet szempontjából).

Ugyanakkor a mostani helyzetet (utalva ezzel a tüntetésen és a nyári akcióikon történetekre is) mintha az jellemezné, hogy politikai megrendelésre erőteljesebben lép fel a rendőrség a radikális baloldali szervezetek tagjai ellen. Erőszakot használva olyan helyzetekben is, amikor ők nem szolgáltatnak okot erre. Ottlétemkor zajlott például egy per, amiben hivatalos szerv elleni erőszakkal vádoltak egy lányt, aki az említett blokád során, amikor a rendőrök a barátját vitték volna el, megpróbálta visszahúzni s eközben meglökött egy rendőrt. Ez a közösség nézőpontjából egy nyilvánvalóan igazságtalan ügy, ahol baloldali aktivistákat akarnak erőszakosként, rendbontóként megbélyegezni.

A miéltre magyarázatot ad az az elmélet, amit egyik megbeszélésükön mondtak el, s röviden utaltam már, hogy a rendőrség és titkosszolgálat megfelelő szervei, emberei valóban sikeresen felszámolták a szélsőjobboldali szervezeteket (a legerőszakosabbakat), s hogy létjogosultságukat bizonyítsák, most a szélsőbaloldal felé fordultak. Ennek a kezdetét azzal az eseménnyel határozzák meg, amikor anarchistákat tartóztattak le annak gyanújával, hogy molotov-koktélokkal akartak felgyújtani egy vonatot. Ezt konstruált ügynek tartják és szerintük csak indokként szolgál a független, hatalom (sőt rendszer) elleni mozgalmakkal szembeni fellépéshez.

S ezzel már gyakorlatilag át is csúszik a történet az ellenségképek témájára. Murray Edelman a következőképpen határozza meg az efféle képek jellemzőit, szerepét és hatását: „Képek tehát inkább, mint a pontos leírások, azzá a valutává válnak amiben gondolkodunk s amiben a közös világunkat érintő változásokról tárgyalunk. Bizonyos szempontból a képek a rituális nyelv példái. Automatikusan keletkeznek egy helyzetből, mert arra reflektálnak, ami elvárt, s nem a helyzetet átélő emberek megfigyeléséből, logikus gondolkodásából származnak. Ezért figyelmen kívül hagyják a különbségek számos formáját, finom különbségeket, és a mellékkörülmények széles halmazát. Az ellenség, a hős, vagy a tudós képe kevésbé, vagy egyáltalán nem veszi figyelembe az adott ember belső konfliktusait, téves ítéleteit, vesződését, érdekhálóját, időtöltését, családját vagy barátait, mikor arra a sztereotípiára fókuszál, amit az elmében az adott fogalom előhív.” (Edelman 2001:12)

A Fiala Zöldek konstrukciói is ilyen egyoldalú, de legalábbis nem hosszas, objektív (vagy azt megközelíteni akaró) elemzésből származnak, mert nem is ez a céljuk. Meg

akarják határozni az ellenfelet, értékek és érdekek alapján kijelölik, nem a megértése a cél, hanem az ellene való cselekvés.

Az egyik ilyen ellenség a már sokat emlegetett szélsőjobboldali mozgalmak éppen aktuális, tehát működő, tevékenykedő szervezete. E mozgalmakkal szemben tulajdonképpen teljes ellenpontként határozza meg magát a Fiatal Zöldek közössége. Mindent tagadnak amit a „nácik” (a csoport megnevezése önmagában remekül illusztrálja Edelman gondolatát) vallanak, s ez természetesen fordítva is működhet.

A másik aktuális ellenfél is szerepelt már, a cseh köztársasági elnökről, Milos Zeman-ról van szó, aki bár pártpolitikai tevékenysége alatt baloldali pártban működött, jelentősen mást vall a világról, mint a progresszív, radikális baloldali Fiatal Zöldek. Egyikük úgy jellemezte, hogy „diktátor”, másukuk úgy vélte csak szeretne az lenni és néhány megszólalása valóban antidemokratikus, de inkább csak „*simán öreg és alkoholista*” hangzott a megengedőbb kijelentés. A zöld értékrend felől nézve az a gondolata is teljes abszurditásnak tűnik, hogy például a klímaváltozásra gyakorolt emberi hatást is tagadja, megkérdőjelezi. Megnyilatkozásait, szimbolikus cselekvéseit, és politikai tetteit támadják, de eközben ki is nevetik, úgy tekintenek rá, mint aki fölött eljárt az idő és éppen ezért szükségszerűen bukni, vagy távozni fog.

Az utolsó ellenség és annak a csoport által látott, láttatott képe a cseh politika színpadáról Andrej Babiš. Az ő neve a vezető szerepénél került elő, vele vitázott, tőle kérdezett a Fiatal Zöldek akkori és jövőbeni szóvivője. Képét és történetét hatásosan felvázolták nekem. Üzletember, vagy oligarcha, Csehország egyik leggazdagabb embere, vagyonát földbirtokaiból szerezte, de tulajdonosa újságoknak, rádióknak és televízió csatornának is. 2012-ben megalapította az ANO (igen) nevű pártot, s az előző választásokon második erőként végzett, tagja lett a kormánykoalíciónak, ezzel Babiš pénzügyminiszteri funkciót kapott.

A pártot magát, és őt is populistának címkézték: „*azt mondja amit éppen a többség hallani akar, csak a hatalom érdeklí*”. Úgy vélik, már eleve érdekkonfliktust jelent, hogy érdekeltségeit és médiáit megtartva politizál, ráadásul éppen olyan pozícióban, ami szerintük felveti a gazdasági visszaélések gyanúját, az pedig, hogy meghatározott értékrend nélküli párt élén áll, azt vezeti, a demokráciát veszélyezteti. Többen úgy vélik, hogy ő lehet a következő kormányfő, ebben az esetben pedig a Fiatal Zöldek kijelölik azt az ellenfelet, akire az aktuális tudásuk szerint úgy tekintenek, mint a hatalom egyik

lehetséges birtokosára, aki ellen a jövőbeli tiltakozásokat potenciálisan szervezni kell majd.

A csoportközi viszonyok és ellenfelek, ellenségek aktuális képei, talán a legváltozóbb folyamatai a közösség belső életének. Ám ezek típusai, alakjai már sokkal szilárdabbak, ezzel is hatva a csoport önmeghatározására, ami pedig visszahat a vetélytárs és barát kijelölésére, s ilyen módon tartják fent egymást.

Bibliográfia

- Abélès, Marc (2007): Az állam antropológiája. Századvég Kiadó, Budapest.
- Assmann, Jan (2004): A kulturális emlékezet. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest
- Connerton, Paul (1997): Megemlékezési szertartások. In: Zentai Violetta (szerk.): Politikai antropológia. Osiris Kiadó, Budapest, 64-82.
- Edelman, Murray (2001): The Politics of Misinformation. Cambridge: Cambridge University Press
- Eriksen, Hylland Thomas (2006): Kis helyek - nagy témák, Bevezetés a szociálintropológiába. Gondolat Kiadó, Budapest
- Gledhill, John (2000): Power And Its Disguises. Anthropological Perspectives of Politics. London: Pluto Press
- Hofer Tamás (1992): Harc a rendszerváltásért szimbolikus mezőben. Politikatudományi Szemle 1. 29-52.
- Kurtz, Lester R. (2008): Czechoslovakia's Velvet Revolution (1989). International Center on Nonviolent Conflict. Online: https://www.nonviolent-conflict.org/wp-content/uploads/2016/02/kurtz_czechoslovakia.pdf
- Munn, Nancy D. (1983): Szimbolizmus rituális összefüggésben – A szimbolikus cselekvés nézőpontjai. In: Hoppál Mihály, Niedermüller Péter (szerk.): Jelképek – Kommunikáció – Társadalmi gyakorlat: Válogatott tanulmányok a szimbolikus antropológia köréből. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 199-226.
- Parkin, David (1997): Politikai nyelv. In: Zentai Violetta (szerk.): Politikai antropológia. Osiris Kiadó, Budapest, 83-98.